

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU: 343.14(043.2)

CEACHIR Anatolie

**ADMISIBILITATEA PROBELOR PREZENTATE DE APĂRĂTOR
ÎN PROCESUL PENAL**

Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2023

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Procedural al
Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

VIZDOAGĂ Tatiana,

doctor în drept, conferențiar universitar,
specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Referenți oficiali:

1. **SEDLIȚCHI Iurie**, doctor în drept, profesor universitar
2. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **DOLEA Igor, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **EȘANU Adriana, secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **GOLUBENCO Gheorghe**, doctor în drept, profesor universitar
5. **OSOIANU Tudor**, doctor în drept, profesor universitar
6. **AIRAPETEAN Artur**, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la „29” aprilie 2023, ora 10⁰⁰, în ședința C
Specializat D 554.03-22-49 din cadrul Universității de Stat din Moldova (MD 2009, I
mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu 67, bloc 2, aula 119).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din M
web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la „27” martie 2023.

Secretar științific al
Consiliului Științific Specializat,
dr., conf. univ.

Conducător științific,
dr., conf. univ.

Autor:

EȘANU Adriana

VIZDOAGĂ Tatiana

CEACHIR Anatolie

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Potrivit Acordului de asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre, pe de altă parte¹, țara noastră se obligă, potrivit art.1 alin.(2) lit.e), „...să sprijine și să intensifice cooperarea în spațiul de libertate, securitate și justiție, cu scopul de a consolida statul de drept și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și în ceea ce privește mobilitatea și contactele interpersonale”, iar prin prevederile de la art.2 alin.(1), ea trebuie „...să asigure respectarea principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum sunt proclamate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și definite în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. În același timp, textul de la art.12, potrivit alin. (1), precizează: „În cadrul cooperării în spațiul de libertate, securitate și justiție, părțile acordă o importanță deosebită promovării statului de drept, inclusiv independenței sistemului judiciar, accesului la justiție și dreptului la un proces echitabil”. Totodată, alin. (2) statuează asupra obligației de „...cooperare deplină cu privire la funcționarea eficace a instituțiilor în domeniul asigurării respectării legii și al administrării justiției”; iar alin. (3) instituie, cu titlu de angajament inalienabil, că „...respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale va ghida toate activitățile de cooperare în domeniul libertății, al securității și al justiției”.

Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018 – 2022², aprobat prin Hotărârea Parlamentului, fiind al treilea document de politici publice care are drept scop realizarea și promovarea drepturilor omului în Republica Moldova în domeniul de intervenție *Sistemul național de justiție*, pentru realizarea Obiectivului 1: *Asigurarea protecției drepturilor omului printr-o justiție accesibilă, independentă, transparentă și integră*, Ținta strategică B: *Facilitarea accesului la asistență juridică garantată de stat*, printre indicatorii de rezultat preconizează, „(...) reducerea cazurilor de excludere a avocaților din sistemul de asistență juridică garantată de stat ca urmare a nerespectării standardelor de calitate”. Astfel, pentru asigurarea calității în asistența juridică garantată de stat, se concretizează asupra „(...) necesității elaborării suportului metodologic pentru avocați sub formă de ghiduri practice și standarde minime de calitate ale activității avocaților”.

¹Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.

²Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022 [online] [cit 15.02.2022]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/massmedia/PNADO_III.pdf

Republica Moldova proclamă, potrivit art.1 alin.(3), „un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă valori supreme și sunt garantate”³. Perfecționarea legislației de procedură penală urmărește scopul de a asigura garanții reale și eficiente ale drepturilor și libertăților fundamentale tuturor celor care s-au pomenit în orbita cauzelor penale ca urmare a unor fapte prejudiciabile. Cu această ocazie, avocatul, fiind specialist în drept, este solicitat să asigure asistența respectivă bănuیتului, învinuitului, inculpatului, iar funcția apărării în procesul penal rămâne în continuare în vizorul legiuitorului și al doctinarilor. În ultimele decenii, s-au întreprins mai multe măsuri pentru consolidarea statutului apărătorului, lărgindu-i-se drepturile, inclusiv în probatoriul penal. În acest sens, sunt semnificative completările operate în *Legea cu privire la avocatură*⁴ din 22.04.2021, puse în aplicare la 14.06.2021. Potrivit textului legii, printre genurile de asistență juridică calificată, acordată de către avocați persoanelor fizice și juridice, legiuitorul a instituit, la lit.g): „*desfășurarea activității de investigare independentă*”.

Posibilitatea apărătorului de a-și îndeplini cu succes funcția procesuală în interesul justițiabilului este într-o dependență indisolubilă față de principiul contradictorialității și al egalității procesuale a armelor.

Contradictorialitatea este recunoscută, pe bună dreptate, drept cheazășia stabilirii adevărului într-un proces judiciar, fiindu-i caracteristic duelul intelectual argumentat al celor două forțe beligerante – acuzarea și apărarea –, înzestrate cu drepturi și posibilități egale în vederea demonstrării justeții poziției determinate de interesul urmărit în cauza penală. Un proces bazat pe contradictorialitate solicită instanței de judecată echidistanță, obiectivitate și obligația de a soluționa cauza doar în baza probelor prezentate de părți, cercetate în ședința de judecată, cu participarea tuturor celor interesați în proces.

Egalitatea procesuală a părților în procesul contradictorial se transpune, în particular, în probatoriul penal, mai cu seamă la administrarea probelor, or acțiunile ulterioare – verificarea și aprecierea – se vor face în raport cu probele din dosarul cauzei. Fără participarea efectivă a apărătorului în probatoriu nu va putea fi asigurată egalitatea procesuală și, fără îndoială, o apărare calitativă.

³Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994; Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016.

⁴Legea cu privire la avocatură nr. 1260-XV. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr. 126-127/1001 [online] [cit 15.02.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129643&lang=ro#

Avocatul-apărător trebuie să-și ocupe locul binemeritat printre participanții la proces, de prestația lui depunde, în mare măsură, calitatea atât a procesului judiciar, cât și a soluțiilor adoptate. Cu certitudine, un apărător insistent, activ și un bun cunoscător al tehnicilor de apărare va contribui efectiv la realizarea scopurilor procesului penal, prevăzute în art.1 alin.(2) C.proc.pen., unde sunt ridicate la rang de egalitate atât „(...) protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni”, cât și „protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor, legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”.

La etapa actuală, în Republica Moldova se întreprind măsuri de fortificare a procesului contradictorial cu părți active și egale în drepturi, care să prezinte instanței de judecată poziții bine gândite și argumentate. Recunoscând contradictorialitatea în calitate de piatră de temelie în procesul penal al Republicii Moldova, legiuitorul a reglementat-o prin art. 24 C.proc.pen., care divizează funcțiile procesului penal, stabilește neutralitatea instanței de judecată în raport cu părțile procesului, inclusiv la scara egalității posibile și permisibile a acestora.

Prin urmare, egalitatea părților reprezintă o condiție obligatorie pentru punerea în aplicare a ideii contradictorialității părților în cadrul procesului penal, ceea ce ar asigura inclusiv admisibilitatea probelor prezentate de apărător în procesul penal.

Din aceste rațiuni, subiectul privitor la rolul apărătorului în probatoriul penal, în general, și la admisibilitatea probelor prezentate de către apărător cu ocazia participării în proces, în special, solicită o cercetare detaliată. Nu mai puțin importantă este și analiza practicii avocațiale în acest domeniu.

Condițiile generale ale apărării și ale probelor prezentate de apărător în procesul penal au constituit obiectul investigațiilor științifice ale cercetătorilor: Dolea I., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T., Osoianu T., Rusu V., Vesco I., Lichii B., Dongoroz V., Volonciu N., Theodoru Gr., Neagu I., Damaschin M., Doltu I., Lefterache L., Stoica C., Udroi M., Jidovu N., Martâncu E., Andrușco P., Botocova M., Davletov A., Zolotâh V., Camâșin V., Chipnis N., Cudreavțev V., Cuznețov N., Larin A., Markina E., Melnicov Iu., Mihailovscaia I., Sibileva N., Stroicova A., Urgalchin A., Garraud R., Levasseur G., Mueller C., Pelermam Ch., Pichard P., Pradel J. ș.a.

Deși numeroase, studiile dedicate funcției apărării și apărătorului ca subiect al procesului penal nu au epuizat toate aspectele problemei vizate, ba dimpotrivă, i-au evidențiat actualitatea și au incitat polemici, mai cu seamă atunci când este pusă în discuție valoarea datelor pe care le

acumulează apărătorul în scopul acordării unei asistențe juridice calificate. Prezentul studiu vine să completeze cercetările efectuate în domeniu prin relevarea tendințelor și aspectelor noi cu o investigație multilaterală a instituției admisibilității probelor și, în particular, a admisibilității probelor prezentate de apărător.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu complex al activității apărătorului în probatoriul penal și, în legătură cu aceasta, relevarea admisibilității probelor prezentate de apărător prin prisma instituției admisibilității probelor în procesul penal și optimizarea cadrului de reglementare din acest domeniu.

Obiectivele cercetării vizează:

- cercetarea instituției apărării din perspectiva asigurării dreptului la un proces echitabil și demonstrarea rolului apărătorului în acest sens;
- abordarea conceptuală a noțiunii și a criteriilor de admisibilitate a probelor;
- analiza principiului liberei aprecieri a probelor;
- delimitarea aprecierii *admisibilității probelor* ca noțiune distinctă de conceptul de *liberăapreciere a probelor*;
- identificarea admisibilității probelor în sens larg și în sens îngust;
- analiza viziunilor doctrinare asupra aprecierii admisibilității probelor prezentate de apărător;
- relevarea datelor neadmise ca probe;
- aprecierea eficienței drepturilor apărătorului în probatoriul penal, prevăzute în actuala reglementare a Codului de procedură penală;
- relevarea tacticii apărării pentru realizarea eficientă a drepturilor apărătorului potrivit art. 100 alin.(2) C.proc.pen.;
- cercetarea instituției investigației avocatului în procesul penal și a condițiilor de admisibilitate a datelor căpătate;
- determinarea condițiilor de admisibilitatea obiectelor, documentelor și a informațiilor prezentate de apărător;
- descrierea propunerii și invocării probei cu martori de către apărător în procesul penal;
- cercetarea prevederilor legale referitoare la aplicarea cunoștințelor speciale de către apărător, în vederea realizării apărării;
- formularea concluziilor și a recomandărilor pentru perfecționarea și eficientizarea mecanismului admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare rezidă în elaborarea instrumentariului de identificare a mijloacelor de realizare a drepturilor apărătorului în probatoriul penal, *fapt care a condus* la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul procedurii penale a condițiilor de admisibilitate a probelor prezentate de apărător în procesul penal, *în vederea optimizării* doctrinei procesual-penale în acest domeniu prin formularea și argumentarea propunerilor de *lege ferenda*.

Ipoteza de cercetare. Cercetarea pornește de la ipoteza că apărătorul are dreptul de a propune și invoca probe în procesul penal din perspectiva principiului contradictorialității și egalității armelor. Legislația procesual-penală nu reglementează în mod expres regulile de admisibilitate a probelor, în cazul în care sunt descoperite și propuse de către apărare, iar în activitatea practică sunt întâlnite mai multe abordări, care sunt interpretate în mod diferit de către instanțele judecătorești. O asemenea situație creează riscul afectării principiului clarității și previzibilității legii din perspectiva preeminenței dreptului.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pentru a stabili cadrul științifico-teoretic al prezentului studiu, în cercetarea efectuată am aplicat metoda dialectico-științifică generală, dar și un șir de metode științifice particulare: istorică, comparativ-juridică, logico-juridică și statistică. De asemenea, am recurs și la unele metode specifice de cercetare științifică, precum analiza, sinteza, inducția, deducția etc.

Concluziile generale și recomandările formulate în cadrul tezei de doctorat reflectă rezultatele cercetărilor științifice realizate și al studiilor de caz.

Baza teoretică a tezei de doctorat este asigurată preponderent din prevederi din domeniul dreptului constituțional, al dreptului procesual penal și al avocaturii. În conținutul tezei de doctorat și-au găsit expresie standardele juridice internaționale în domeniul realizării apărării, reglementate, în special, de CoEDO, jurisprudența CtEDO, normele din Constituție, hotărârile și deciziile Curții Constituționale, legile Republicii Moldova, precum și de Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova.

În procesul de elaborare a tezei de doctorat s-a realizat o analiză a normelor din legea de procedură penală a României, Ucrainei, Federației Ruse, Sloveniei, Franței, Republicii Federale Germania etc. Aplicarea metodei comparative i-a permis autorului să constate că limitele activității apărătorului în vederea administrării probelor este reglementată diferit în legea de procedură penală a acestor țări.

Baza empirică a tezei de doctorat este constituită din jurisprudența relevantă a CtEDO și a instanțelor naționale. Autorul a studiat 103 cauze penale, iar în procesul de elaborare a tezei de un real folos a fost și experiența sa personală, acumulată în activitate de peste 27 de ani în calitate de avocat în procese penale.

Date privind aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice și concluziile de bază ale tezei de doctorat au fost puse în discuție la ședințele Catedrei Drept procesual penal și Criminalistică, ulterior ale Departamentului Drept Procedural al Universității de Stat din Moldova. Concluziile la care s-a ajuns cu ocazia cercetării, au fost reflectate în publicațiile autorului în reviste de specialitate din țară și în rezumate ale comunicărilor prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul diferitor manifestări științifice și științifico-practice, au fost expuse în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 10-11 noiembrie 2020) și la Conferința științifică internațională „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”, Bălți, 2020.

Rezultatele științifice principale, obținute cu ocazia cercetării, în cadrul tezei de doctorat, a subiectului admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal, s-au reflectat în: analiza rolului apărătorului în probatoriul penal, accentul fiind pus pe dreptul de a strânge probe ca fiind unul dintre cele mai importante aspecte ale realizării egalității părților în procesul penal; justificarea faptului că inegalitatea dintre apărare și acuzare în probatoriul penal aduce atingere principiului contradictorialității și scopului procesului penal în vederea stabilirii adevărului; părțile ar trebui să se afle pe picior de egalitate, în cadrul probatoriului, nu doar la faza judecării, dar și până la trimiterea cauzei în judecată, unde, în cea mai mare parte, se acumulează baza probatorie a cauzei penale de pe poziția ce corespunde intereselor procesuale doar ale unei singure părți – a acuzării; argumentarea tezei că apărătorul, ca participant cu drepturi egale în raport cu acuzarea, nu poate fi lipsit de dreptul și posibilitatea de a identifica și de a strânge probe desinestătător; demonstrarea faptului că activitatea apărătorului, legată de strângerea probelor, se încadrează în asistența juridică calificată, acordată bănuitului, învinuitului, inculpatului; justificarea faptului că dreptul apărătorului de a strânge probe poate fi consolidat prin obligarea părții acuzării de a efectua anumite acțiuni procesuale, cu participarea apărătorului, în vederea identificării probelor în apărare, dacă partea acuzării a respins anterior cererea apărării înaintate în acest sens; argumentarea tezei că probele în acuzare, strânse din eroare de avocatul-apărător și atașate la cauza penală, urmează a fi recunoscute

inadmisibile, deoarece au fost administrate de un participant la proces, ale cărui funcții sunt incompatibile cu funcția acuzării.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 7 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: 197 pagini text de bază ce cuprinde: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări; bibliografia din 367 titluri; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie:apărător, apărare, probă, probatoriu, mijloc de probă, administrare, admisibilitate.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, sunt formulate scopul și obiectivele tezei, sunt concretizate noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, fiind punctat sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul I, intitulat *Analiza situației în domeniul admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal*, trece în revistă și analizează materialele științifice referitoare la subiectul admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal. Examinarea discuțiilor purtate la acest subiect este realizată sistematic și într-o ordine cronologică, ceea ce ne-a permis să constatăm că, în doctrina procesului penal și în teoria probelor, calitatea admisibilității probelor este recunoscută de majoritatea specialiștilor ca o poziție-cheie, prin prisma căreia, după cum se cunoaște, are loc stabilirea utilității folosirii lor în cadrul probatoriului. Această idee este reflectată în mai multe lucrări științifice, semnate de autori din Republica Moldova și din alte state, precum: Dolea I., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T., Osoianu T., Rusu V., Vesco I., Lichii B., Dongoroz V., Volonciu N., Theodoru Gr., Neagu I., Damaschin M., Doltu I., Lefterache L., Stoica C., Udrioiu M., Jidovu N., Martâncic E., Andrușco P., Botocova M., Davletov A., Zolotâh V., Camășin V., Chipnis N., Cudreavțev V., Cuznețov N., Larin A., Marchina E., Melnicov Iu., Mihailovscaia I., Sibileva N., Stroicova A., Urgalchin A., Garraud R., Levasseur G., Mueller C., Pelermam Ch., Pichard P., Pradel Jsustin ș.a.

În rezultat, s-a stabilit gradul de investigație a temei și aportul științific al studiilor în domeniul admisibilității probelor, a fost formulată problema științifică ce urmează a fi soluționată și au fost proiectate direcțiile de rezolvare a acesteia.

S-a constatat că interpretarea corectă a noțiunii „admisibilitatea probelor” are importanță teoretică și practică, deoarece influențează în mod substanțial întreaga derulare a probatoriului:

acumularea, verificarea și aprecierea probelor în raport cu care se poate aborda mecanismul de apărare a drepturilor persoanelor acuzate.

Marea majoritate a autorilor sunt de părerea că probele nu pot fi folosite, dacă în procesul obținerii lor au fost încălcate normele constituționale.

Este absolut cert că nu pot fi puse la baza învinuirii probele obținute cu încălcarea drepturilor garantate de Constituție: libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 25); viața intimă, familială și privată (art. 28); inviolabilitatea domiciliului (art. 29); secretul corespondenței (art. 30) etc.

Mai mulți autori, inclusiv din cei autohtoni, propun să se delimiteze încălcările substanțiale ale prevederilor legii, care ar neutraliza posibilitatea folosirii probelor, de cele nesubstanțiale, care nu s-ar reflecta asupra admisibilității probelor. La acestea din urmă se atribuie încălcările prevederilor Codului de procedură penală care, prin intermediul lipirii sau privării de drepturile garantate de lege ale participanților la proces, au împiedicat instanța de judecată să examineze cauza complet și sub toate aspectele ori au influențat asupra pronunțării unei sentințe legale și întemeiate.

Capitolul II, cu genericul ***Coraportul dintre funcția apărării și instituția admisibilității probelor în procesul penal***, context în care au fost punctate ***aspectele generale privind apărarea și rolul apărătorului în probatoriul penal, probele și criteriile lor de admisibilitate în procesul penal***

S-a arătat că „dreptul la apărare fiind unul complex, cuprinde câteva aspecte principale: posibilitatea părților de a se apăra singure în procesul penal; obligația organelor judiciare de a avea în vedere, fin oficiu, și aspectele favorabile părților; posibilitatea sau, în cazurile prevăzute de lege, obligația acordării asistenței juridice calificate în procesul penal”⁵.

Activitatea procesuală a apărătorului reprezintă o varietate specifică a activității procesual-penale⁶. În literatura de specialitate „apărarea” este cercetată:

a) în sens îngust – ca, „funcție procesual-penală, prin ce se are în vedere activitatea procesuală a subiecților părții apărării (bănuț, învinut, inculpat, apărător, parte civilmente responsabilă, reprezentanții acestora), orientată spre răsturnarea totală sau parțială a acuzării, relevarea circumstanțelor favorabile bănuțului, învinutului sau inculpatului, precum și asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale acestuia”⁷;

⁵VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. I. București: Paideia, 1988, p. 188; NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București: Pro, 1997, p. 149.

⁶МЕЛЬНИКОВ, В. Ю. Участие защитника в ходе досудебного производства. В: *Евразийская Адвокатура*, №2, 2013, с. 35.

⁷МАРТЫНЧИК, Е. Г. *Развитие уголовно-процессуального законодательства*. Кишинев, 1977, с. 10; СТЕЦОВСКИЙ, Ю. И. *Уголовно-процессуальная деятельность защитника*. Москва, 1980, с.3.

b) în sens larg – în calitate de „categorie juridică constituțională, înțelegându-se activitatea desfășurată în scopul protejării persoanei de la încălcările drepturilor, libertăților și intereselor ei legitime, precum și în repararea prejudiciilor cauzate”⁸;

Deși dreptul la apărare nu trebuie limitat doar la asistența apărătorului, se susține că „activitatea celui din urmă, fiind una dintre componentele dreptului la apărare, se realizează prin darea de sfaturi și întocmirea de cereri”⁹.

Am constatat că, conceptul „apărare” este folosit uniform în legea procesual-penală, cu ocazia reglementării competențelor și atribuțiilor procurorului, ale ofițerului de urmărire penală și ale instanței de judecată în vederea impunerii obligației constituționale privind asigurarea drepturilor și libertăților persoanei, în special, în privința acuzării și condamnării neîntemeiate, dar și a oricărei limitări ilegale a inviolabilităților.

Acțiunile apărătorului bănuțului, învinutului, inculpatului în cadrul probatoriului în cauzele penale sunt determinate de necesitatea descoperirii circumstanțelor, în putere să-l achite sau să-l diminueze gradul de răspundere. Pentru aceasta, apărătorul dispune de mijloace și modalități prevăzute de lege, fiind înțelese formele de activitate ale avocatului, adică drepturile lui procesuale. Metodele de apărare, la rândul lor, includ „un sistem de reguli și procedee, folosite de către apărător și clientul acestuia, prin care sunt puse în aplicare mijloacele de apărare, garantate de lege”¹⁰.

Apărarea trebuie să fie completă și efectivă, manifestată pe toată durata procesului penal.

Realizând funcția apărării, avocatul va utiliza toate mijloacele și metodele neinterzise de lege. În acest sens, este importantă precizarea sintagmei *interesul legitim al acuzatului*, dar și punctarea obligațiilor de a folosi mijloacele și metodele neinterzise de lege și de a nu le aplica pentru apărarea unui interes nelegitim. Pentru început, când este vorba despre un interes legitim, se are în vedere un interes prevăzut de lege. Astfel, protejarea unui interes legitim reiese din principiul general al respectării drepturilor, libertății și demnității umane, prevăzut la art. 10 C.proc.pen., persoanei garantându-i-se inadmisibilitatea condamnării pentru o infracțiune pe care nu a săvârșit-o, dar și a unei condamnări excesive, impunându-se o pedeapsă echitabilă, care, în viitor, va facilita procesul de reeducare și resocializare a persoanei. Deci, în ambele cazuri suntem în fața unui interes legitim al persoanei, iar apărătorul este cel care, prin diverse mijloace, va împiedica încălcarea lui.

⁸ЛАРИН, А. М. Защита прав человека в уголовном судопроизводстве. В: *Общая теория права*. / Отв. ред. Е. А. Лукашова. Москва, 1996, с.169.

⁹DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. V. București: Ed. Academiei Române; ALL BECK, 2003., с. 173.

¹⁰ФОМЕНКО, И.В., ПАЛИЕВА, О.Н. Правовые средства деятельности защитника в доказывании по уголовным делам. В: *Теория и практика общественного развития*, №8, 2015, с.91.

În sens larg, am putea considera că protecția interesului legitim al persoanei apărute reprezintă și garanția unui proces echitabil, or echitabil poate fi doar un proces, în tot cursul căruia se respectă drepturile persoanei și demnitatea acesteia.

Pentru realizarea funcției sale, apărătorul este în drept de a folosi toate mijloacele și modalitățile de apărare, care nu sunt interzise de lege. Din textul dispozițiilor de la art. 68, 100 și 315 C.proc.pen., deducem:

1) dreptul de a strânge și prezenta probe, necesare pentru acordarea asistenței juridice. Modalitățile prin care apărătorul poate strânge probele sunt reglementate la art. 100 alin. (2) C.proc.pen.:

- să solicite și să prezinte obiecte, documente și informații;
- să poarte convorbiri cu persoanele fizice, dacă acestea sunt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege;
- să solicite certificate, caracteristici și alte documente de la diverse organe și instituții competente, în modul stabilit;

2) dreptul de a solicita opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale;

3) dreptul de a participa la audierea bănuیتului, învinuitului, precum și la alte acțiuni de urmărire penală, efectuate cu participarea bănuیتului, învinuitului, fie la cererea lor, fie la cererea apărătorului;

4) dreptul de a adresa întrebări persoanelor audiate, cu acordul reprezentantului organului de urmărire penală, în procesul participării la acțiunile de urmărire penală;

5) dreptul de a înainta cereri și a formula recuzări. Cele dintâi au ca scop stabilirea circumstanțelor cauzei prin intermediul efectuării acțiunilor de urmărire penală, iar cele din urmă asigură obiectivitatea și imparțialitatea persoanei care efectuează urmărirea penală, ceea ce, la rândul său, are un impact pozitiv asupra probatoriului;

6) dreptul de a înainta plângeri împotriva acțiunilor (inacțiunilor) și hotărârilor procurorului, ale organului de urmărire penală și ale organului care desfășoară activitate specială de investigații.

În doctrina procesual-penală, chestiunea privind participarea apărătorului în cadrul probatoriului este controversată, predominând două puncte de vedere:

- 1) apărătorul este în drept de a strânge desinestătător probe;
- 2) apărătorul strânge doar anumite informații, care, ulterior, vor reprezenta temeiul formării probelor.

Urmare a unui studiu detaliat, se ajunge la concluzia că „apărătorul nu dispune de un element important, datorită căruia acțiunile lui nu se încadrează în activitatea de strângere a probelor, și anume convertirea, transformarea informației obținute și oferirea unei forme corespunzătoare acesteia, adică este vorba despre lipsa posibilității formării probelor”¹¹.

Determinând împruternicirile apărătorului în vederea prezentării probelor, legiutorul nu specifică anume cărui participant urmează să i le pună la dispoziție – părții acuzării sau instanței de judecată. Totodată, pentru soluționarea acestei chestiuni, majoritatea autorilor argumentează oportunitatea și necesitatea prezentării probelor strânse de apărător, mai întâi, părții acuzării. Această poziție este determinată de faptul că „la prezentarea de către apărător a probelor nemijlocit în instanța de judecată, pot apărea anumite dificultăți, generate de imposibilitatea verificării în ședință a autenticității lor”¹².

Alții consideră că „prezentarea probelor de către apărător nemijlocit instanței de judecată creează riscul încălcării dreptului învinutului la apărare de eventuale abuzuri la faza urmăririi penale”¹³. Aceștia comparau probele strânse de avocat cu rezultatele activității speciale de investigații, care, până la 2012, erau obținute în afara acțiunilor procesuale și, drept urmare, nu erau considerate de la sine probe, iar pentru transformarea lor în probe, în sensul legal, era necesară folosirea procedurilor probatorii de verificare, puse în sarcina organului de urmărire penală și a procurorului.

Urmând logica normei legale, se impune concluzia că volumul, consecutivitatea și etapele la care apărătorul își va prezenta probele se vor determina reieșind din poziția apărării în cauză și, neapărat, coordonat cu clientul său. În cele din urmă, apărătorul nu este obligat să-și dezvăluie toate atuurile până la ședința de judecată, rezervându-și dreptul de a nu le prezenta în cursul și la finele urmăririi penale.

Se susține că din totalitatea drepturilor apărătorului, se distinge, în special, prerogativa de a strânge probe – oportunitate inherentă procesului penal contradictorial¹⁴. În opinia lui V.

¹¹ТАРАСОВ, И.С. Адвокат как участник процесса доказывания в уголовном судопроизводстве. В: *Вестник Нижегородского Университета им. Н.И. Лобачевского*, №3, 2014, с. 230.

¹²МАСЛОВ, И. Адвокатское расследование. В: *Законность*, 2004, №10, с. 37.

¹³СТРОЙКОВА, А.С.Собирание доказательств защитником как средство обеспечения прав обвиняемого. В: *Юридическая практика*. 2004, пг. 3, с. 16.

¹⁴КУДРЯВЦЕВ, В.Л. Право адвоката-защитника собирать доказательства по действующему законодательству. В: *Проблемы российского законодательства*, 2012, №2, с. 170-173; КУДРЯВЦЕВ, В.Л. Процессуальные проблемы доказывания в адвоката-защитника в уголовном судопроизводстве. В: *Журнал российского права*, 2005, №6, с. 44-50; РАГУЛИН, А.В. Проблемные вопросы реализации адвокатом-защитником права на собирание доказательств. В: *Актуальные вопросы криминалистического обеспечения уголовного судопроизводства* / Материалы Всероссийской научно-практической конференции, 24 ноября, 2009, Иркутск: БГУЭП, 2010, с. 152-162.

Popov,,participarea apărătorului în cadrul probatoriului reprezintă folosirea de către acesta a unui cumul de reguli și procedee, aplicate în vederea influenței eficiente, cu ajutorul informațiilor strânse, asupra hotărârilor luate de organele de urmărire penală și instanța de judecată”¹⁵.

Acordând apărătorului dreptul de a strânge probe, legiuitorul, pe de o parte, nu a detalizat ordinea lor procesuală de administrare, iar pe de alta, nu a prevăzut garanții privind realizarea acestui drept. În consecință, strângerea probelor de către apărător are loc în condițiile înzestrării părților apărării și acuzării cu împuterniciri și posibilități diferite, balanța înclinând în favoarea agenților statului.

Pe parcursul procesului, realizând procedeele probatorii, ofițerul de urmărire penală și procurorul sunt în drept să dea indicații cu caracter obligatoriu participanților la proces, să dispună asupra măsurilor procesuale de constrângere în privința drepturilor și a libertăților persoanei. Apărătorul însă, dimpotrivă, la realizarea dreptului său de a strânge probe, nu poate în niciun caz să pună în aplicare vreo împuternicire autoritar-statală. Cetățenii nu sunt obligați, ci au doar dreptul de a oferi informații apărătorului, dacă găsesc de cuviință și sunt de acord. În aceeași măsură, apărătorul nu are dreptul de a ridica sau de a solicita anumite obiecte și documente de la persoanele care le dețin, așa cum poate proceda ofițerul de urmărire penală sau procurorul în procesul efectuării acțiunilor de urmărire penală. Astfel, dreptul apărătorului de a strânge probe nu generează obligația persoanelor fizice și juridice de a-i pune la dispoziție informațiile solicitate, care, eventual, ar putea fi recunoscute ca probe în apărare.

Pe de altă parte, legiuitorul nu oferă apărătorului nici dreptul de a oferi informațiilor strânse o anumită formă procesuală, în consecință, el trebuie, în scopul folosirii lor în cauză, să solicite administrarea lor de către organul de urmărire penală sau procuror, să întocmească procese-verbale și ordonanțe în vederea anexării materialelor la cauza penală. De fiecare dată, satisfacerea solicitărilor apărătorului va depinde de voința subiectului oficial, cu rezerva dreptului de a contesta refuzul la procuror, la procurorul ierarhic superior sau la judecătorul de instrucție, în temeiul art. 299, 299¹, 313 C.proc.pen. Apărătorul capătă posibilități mai largi la faza judecării, acolo unde stăruie în toată amploarea principiul contradictorialității și egalității armelor.

Prin Legea nr.67 din 22.04.2021¹⁶ a fost completat art. 8 alin.(1) din Legea *cu privire la avocatură* cu litera g) având următorul cuprins: „g) desfășoară activități de investigare independentă”.

¹⁵ПОПОВ, В.С. Участие адвоката-защитника в процессе доказывания на стадии предварительного расследования и в суде первой инстанции. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Челябинск, 2005, с. 12.

Astfel, legiuitorul a stabilit posibilitatea avocatului de a-și organiza propria cercetare în interesele clientului. La prima vedere, lucrurile, în sfârșit, sunt orientate în direcția favorabilă apărării și avocatul poate să facă uz de procedeele probatorii, prevăzute în legislația procesual-penală, însă actualul cadru de reglementare al procesului penal stabilește că, „normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod” (art. 2 alin.(4) C.proc.pen.). Prin urmare, până când Codul de procedură penală nu va fi completat cu prevederi care vor reglementa mecanismul de realizare de către avocat a investigațiilor independente, instituția declarată în Legea cu privire la avocatură rămâne inefficientă din cauza imposibilității de punere în aplicare.

Teoretic, împuternicind apărarea cu dreptul de a desfășura activitate de investigare independentă, legiuitorul nu a detaliat ordinea procesuală de administrare a acestora și nu a prevăzut garanții ale realizării acestui drept, ceea ce determină starea când apărătorul nu poate, în deplină măsură și fără vreun impediment, să-și realizeze împuternicirile în privința strângerii probelor.

În condițiile contradictorialității și egalității părților, se susține¹⁷ că, „activitatea apărătorului în privința strângerii probelor trebuie să posede același caracter și conținut juridic ca și activitatea similară a părții acuzării. Însă conferirea legală părții acuzării a unor posibilități procesuale mai largi în latura administrării probelor, în raport cu pârgھیile procesuale de strângere a probelor, pe care le are partea apărării, determină inegalitatea statutului lor procesual”.

Dacă în cadrul fazei de judecată partea apărării se folosește de drepturi egale cu cele ale acuzării, apoi la urmărirea penală volumul de drepturi ale apărătorului privind participarea în cadrul probatoriului nu corespunde, sub aspect procesual, volumului de drepturi pe care le are partea acuzării, abilitată cu împuterniciri de autoritate statală și cu dreptul de a lua hotărâri în scopul realizării funcției pe care o reprezintă.

Împărtășim viziunea¹⁸ că apărătorul nu-și poate finaliza activitatea, la faza urmăririi penale, prin formularea concluziilor în apărare doar în temeiul materialelor acumulate de organul de urmărire penală. Baza informațional-probatorie și procedura de întocmire a acestor acte poate fi

¹⁶Legea nr.67 din 22.04.2021 pentru modificarea Legii nr. 1260/2002 cu privire la avocatură. In: *Monitorul Oficial* Nr. 146 art. 172, 14.04.2021.

¹⁷БИТОКОВА, М.Х. *Право собирания доказательств защитником и его осуществление в уголовном судопроизводстве*: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2008. 27 р.

¹⁸МАРТЫНЧИК, Е.Г. *Op.cit.*, c. 60.

obținută și expusă doar în cadrul efectuării unei cercetări independente, de sinestătătoare, efectuate de avocat.

Astfel, continuitatea logică a democratizării procesului penal o reprezintă lărgirea dreptului părții apărării la strângerea probelor necesare pentru răsturnarea bănuiei, după caz, a învinuirii. Doar într-o asemenea manieră de abordare, treptat, se va ajunge la egalarea statutului părții acuzării cu cel al apărării în probatoriul penal.

Dat fiind că problema instituției investigației apărătorului este una recentă, și abordarea acesteia este diferită. Din perspectiva art.6 paragr. 3 lit. d) CoEDO, vedem consolidarea instituției investigației avocatului sub două aspecte: participarea propriu-zisă a apărătorului la acțiunile procesuale efectuate de partea acuzării, inclusiv la audierea martorilor; efectuarea independentă a acțiunilor procedurale de către partea apărării. Indiferent de modalitatea de manifestare a procedurii de investigație avocațială, legislația procesual penală a Republicii Moldova în vigoare a acordat avocatului, în suportul realizării dreptului la apărare, posibilitatea de a se folosi de *toate mijloacele și metodele neinterzise de lege*. Cu toate că, interpretînd doar aceste prevederi, putem cert concluziona asupra unor drepturi largi ale apărătorului în privința exercitării unei apărări complete la orice fază a procesului penal, dar analizată per ansamblu cu celelalte prevederi ale Codului de procedură penală, metodele și mijloacele menționate sunt foarte limitate, fiind pe alocuri mai mult formale.

Conchidem asupra importanței antrenării apărătorului la administrarea probelor, care rezidă în:

a) asigurarea echilibrului justiției – prin participarea acestuia în perceperea circumstanțelor infracțiunii prin intermediul căutării și acumulării informațiilor, prin prezența efectivă la realizarea acțiunilor procesuale în cazurile prevăzute de lege, fie nemijlocit, personal, în limitele drepturilor acordate;

b) promovarea poziției apărării – fără dovedirea circumstanțelor favorabile acuzatului prin prezentarea și invocarea probelor nu poate fi realizat interesul procesual. Participând într-o cauză penală concretă, apărătorul își asumă obligațiunea juridică de a dovedi poziția aleasă, justificând fie nevinovăția clientului său, fie o vinovăție redusă, dacă acuzatul pledează vinovat;

c) realizarea de către apărător a drepturilor sale în probatoriu contribuie la identificarea circumstanțelor reale, autentice ale cauzei.

Atunci când bănuitul, învinuitul sau inculpatul propun probe în apărare, atâta timp cât, aparent, ele pot conduce la o altă concluzie, diferită de versiunea acuzării, cu condiția că sunt concludente și utile, organul de urmărire penală este obligat să procedeze la administrarea lor.

Cu privire la criteriile de admisibilitate a probelor în procesul penal, generalizând opiniile analizate, conchidem că pot fi considerate ca probe obținute în cadrul probatoriului, în conformitate cu prevederile legii procesual-penale și cu respectarea condițiilor admisibilității, datele factice care:

a) sunt strânse de un subiect corespunzător (ofițer de urmărire penală, procuror, instanță de judecată). Prin urmare, proba va fi admisibilă doar în cazul în care este obținută de subiectul competent de a strânge probe și dacă acțiunile realizate nu depășesc limitele împuternicirilor legale. Împuternicirile unei persoane concrete privind efectuarea urmăririi penale în cauza penală sau a unei acțiuni de urmărire penală concrete este determinată de: calitatea de ofițer de urmărire penală sau de procuror; faptul asumării urmăririi penale sau executarea unei indicații privind efectuarea unei acțiuni concrete de urmărire penală, fie includerea în grupul de ofițeri care urmează să efectueze urmărirea penală; lipsa circumstanțelor care exclud participarea în procesul penal; limitele temporale, în cadrul cărora organul de urmărire penală este abilitat cu investigarea cauzei;

- sunt prezentate sub formă de obiecte sau documente de către bănuیت, învinuit, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, reprezentanții acestora și apărător, în vederea anexării la materialele cauzei;

- sunt solicitate de către ofițerul de urmărire penală, procuror, iar în unele cazuri, și de apărător. Instanța de judecată solicită probele doar la cererea părților.

b) Sunt obținute dintr-o sursă corespunzătoare de informație. În conformitate cu art. 93, alin. 2) C.proc.pen., în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace:

- declarațiile bănuیتului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului;

- raportul de expertiză;

- corpurile delictive;

- procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești;

- documentele, inclusiv cele oficiale;

- înregistrările audio sau video, fotografiile;

- constatările tehnico-științifice și medico-legale;

- actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele;

- procesele-verbale de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele și procesele-verbale de consemnare a opiniei organului de control de stat privind activitatea de întreprinzător, emisă conform prevederilor art. 276¹, dacă nu a fost expusă într-un proces-verbal de control;

- procesul-verbal de control, întocmit în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător, un alt act de control/administrativ cu caracter decizional, întocmit de un organ de control, în rezultatul unui control efectuat conform legislației speciale în vigoare.

c) Sunt administrate prin procedeele probatorii, și anume:

- acțiuni de urmărire penală;
- prevăzute de legea procesual-penală;
- realizate în cadrul procesului penal.

d) modul corespunzător de efectuare a acțiunilor este reglementat la art. 102-164 C.proc.pen.

Respectarea întocmai a dispozițiilor legale este condiția inalienabilă de asigurare a admisibilității probelor căpătate într-un proces penal.

Capitolul III, cu titlul *Admisibilitatea unor categorii de probe prezentate de apărător*, conține o caracterizare pertinentă a admisibilității obiectelor, documentelor și a informațiilor prezentate de apărător, venindu-se cu precizări ale propunerii și invocării probei cu martori, ale aplicării cunoștințelor speciale de către apărător în vederea realizării apărării, ale datelor neadmise ca probe ș.a. Se pornește de la dispozițiile art. 100 alin.(2) C.proc.pen., fiind supuse unei analize detaliate drepturile apărătorului cu care legiuitorul l-a înzestrat în scopul administrării probelor.

S-a stabilit că apărătorul nu dispune de competență în vederea efectuării acțiunilor de urmărire penală. Prin urmare, în caz de necesitate, apărătorul va putea căpăta obiectele, documentele și informațiile necesare pentru acordarea asistenței juridice doar ca urmare a predării benevole, în baza liberului consimțământ al deținătorului. În acest scop, apărătorul trebuie să obțină o declarație scrisă de la proprietarul sau deținătorul obiectului, în conținutul căreia, pe lângă elementele obligatorii, să se reflecte: când anume și în ce circumstanțe el a devenit deținătorul obiectului, documentului sau a altor informații; caracteristicile lor distinctive, în legătură cu care este de acord să le transmită apărătorului și în ce scopuri; dacă predarea obiectului, documentului sau a altor informații a fost făcută voluntar și față de el nu au fost aplicate măsuri de influență sau constrângere. În caz de necesitate, semnătura proprietarului sau posesorului obiectului, documentului sau al altor informații poate fi legalizată notarial.

Dacă pentru primirea sau examinarea obiectului, documentului sau a altor informații vor fi necesare cunoștințe speciale, apărătorul, cu acordul clientului său, poate antrena un specialist, cu ajutorul căruia vor fi relevate urmele, particularitățile și caracteristicile distinctive.

Parcursul și rezultatul transmiterii obiectului, documentului sau a altor informații poate fi reflectat suplimentar prin mijloace tehnice de fixare foto-, audio- sau video-.

Legiuitorul a prevăzut ca modalitate procesuală de descoperire a informațiilor, care ulterior ar putea fi folosite în calitate de probe în cauza penală, comunicarea cu persoanele fizice. Apărătorul poate purta discuții cu martorul ocular al infracțiunii sau cu alte persoane ce cunosc circumstanțele cauzei, acest lucru fiind posibil doar cu acordul persoanei vizate. În același timp, legea nu prevede modalități de asigurare a autenticității informațiilor obținute de apărător. Cu toate că legea procesual-penală recunoaște convorbirea lui cu persoanele fizice, cu acordul acestora, dreptuna din modalitățile de acumulare a probelor de către apărător, rezultatul obținut de apărător (informația privind fapta infracțională) nu devine probă în mod automat. Doar cu condiția unei audieri ulterioare a persoanelor în cauză, efectuate de către reprezentantul organului de urmărire penală sau în cadrul ședinței de judecată, cele declarate de ele vor căpăta regimul juridic al unei probe în sensul art. 93 Cod proced.pen.

Analiza normelor de procedură penală ne permite să constatăm că ele nu prevăd ordinea procesuală de realizare a acțiunilor în vederea strângerii probelor de către apărător, inclusiv prin intermediul convorbirilor cu anumite persoane. Unica remarcă pe care o putem face în acest caz este că în textul legii procesual-penale este prescrisă doar posibilitatea apărătorului de a purta convorbiri cu persoanele fizice, în condițiile în care ele își exprimă acordul în acest sens, fără a se specifica pregătirea în vederea desfășurării unor asemenea convorbiri, regulile de efectuare a lor sau regulile de fixare a rezultatelor căpătate.

Un alt aspect nu mai puțin important, în contextul art.100, alin. (2) pct. 1) C.proc.pen., se referă la informațiile legate de acordarea asistenței juridice. În primul rând, acestea reprezintă informațiile asupra potențialelor probe, care emană de la potențiali martori, obiecte, documente, obținute de apărător de la justițiabil, persoanele apropiate, rudele acestuia, precum și de la alte persoane. În al doilea rând, informațiile necesare cauzei penale pot fi strânse nemijlocit și de către apărător. Pe unele categorii de cauze, în vederea realizării unei apărări eficiente, este indicat ca apărătorul să se deplaseze la fața locului, să iacunoștință de particularitățile locului unde a fost comisă infracțiunea. Vom aminti că art. 53 alin.(1) lit. g) din *Legea cu privire la avocatură* stabilește dreptul avocatului să investigheze teritoriile, localurile, bunurile, cu acordul și participarea

proprietarului sau a reprezentantului acestuia. Cu această ocazie, el este în drept, de sine stătător sau cu ajutorul specialistului, să întocmească planuri, scheme, să realizeze fotografierea și înregistrarea video.

După analiza a 103 cauze penale, în care apărătorul a formulat cereri în temeiul art. 100 alin. (2) pct.1) C.proc.pen., privind *anexarea unor obiecte, documente și informații*, subliniem importanța și impactul pe care îl vor avea asupra poziției apărării:

a) la faza de urmărire penală au fost admise parțial cererile părții apărării, circa 10% din totalul cererilor înaintate;

b) la faza judecării cauzei penale în instanța de fond, cererile părții apărării au fost admise în proporție de 70% din numărul cererilor formulate;

c) la faza judecării cauzei penale în instanța de apel, cererile părții apărării au fost admise în măsură de 10% din cererile înaintate.

Aceste cifre sunt o dovadă grăitoare a atitudinii pe care o au organele ce desfășoară procesul penal față de dreptul apărătorului de a propune și a invoca obiecte, documente sau alte informații, care au importanță pentru stabilirea circumstanțelor reale ale cauzei. În majoritatea cauzelor penale, ofițerul de urmărire penală și procurorul au o poziție preconcepută, din start acuzatorială, sfidând principiul prezumției nevinovăției și obligația de a cerceta sub toate aspectele, complet și obiectiv toate circumstanțele cauzei.

Legiuitorul în art.100 alin. (2) pct.1) Cod proc.pen., a prevăzut modalitatea procesuală de descoperire a informațiilor, care, ulterior, ar putea fi folosite în calitate de probe în cauza penală – convorbirile cu persoanele fizice. Apărătorul poate purta convorbiri cu martorul ocular al infracțiunii sau cu alte persoane ce au cunoștință asupra circumstanțelor cauzei. Aceasta este posibil doar cu acordul persoanei vizate¹⁹.

În același timp, legea procesual-penală nu prevede modalități de asigurare a autenticității informațiilor obținute de apărător. Cu toate că ea recunoaște convorbirea cu persoanele fizice, cu acordul acestora, în calitate de una din modalitățile strângerii probelor de către apărător, rezultatul obținut de acesta (informația privind fapta infracțională) nu devine probă în mod automat. Doar în situația unei ulterioare audieri de către reprezentantul organului de urmărire penală sau în cadrul ședinței de judecată a persoanelor în cauză, cele declarate de ei vor căpăta regimul juridic al unei probe în sensul art. 93 C.proc.pen.

¹⁹VIZDOAGĂ, T., **CEACHIR, A.** Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.3(50), 2019, p.10.

Procesul penal, în general, și fiecare acțiune și procedeu probatoriu, în special, au o reglementare expresă în textul legii procesual-penale. Printre acestea se înscriu și regulile efectuării audierii și ale fixării rezultatelor, stipulate atât în normele comune (cum sunt cele care fixează statutul procesual al anumitor participanți la proces, condițiile generale ale urmăririi penale și ale judecării cauzei), precum și în normele speciale de la art.104-112, 115, 367, 369, 370 C.proc.pen.

Din analiza normelor de procedură penală s-a constatat că ordinea procesuală de realizare a acțiunilor în vederea strângerii probelor de către apărător, inclusiv prin intermediul convorbirilor cu anumite persoane, nu este prevăzută. Unica remarcă ar fi doar că, în textul legii, este prescrisă posibilitatea apărătorului de a purta convorbiri cu persoanele fizice, în condițiile în care ele își exprimă acordul în acest sens. Însa nici pregătirea în vederea desfășurării unor asemenea convorbiri, nici regulile de efectuare a lor și nici regulile de fixare a rezultatelor căpătate nu sunt reflectate în textul legii procesual-penale.

În Capitolul IV, intitulat *Aprecierea probelor prezentate de apărător în procesul penal*, este analizată instituția aprecierii probelor în procesul penal, fiind identificate și particularitățile aprecierii probelor prezentate de apărător.

Pornind de la faptul că, la aprecierea probelor ca operație finală a probatoriului, organele de urmărire și instanța de judecată determină măsura în care probele le creează încrederea că sunt în concordanță cu adevărul, iar rezultatul aprecierii lor formează concluzia organului de urmărire penală sau a instanței de judecată cu privire la temeinicia sau netemeinicia învinuirii, au fost relevante principiile care guvernează acest proces. În contextul studiului nostru, are importanță chestiunea referitoare la analiza bazei probatorii a părții apărării. Deseori este supusă criticilor o astfel de calitate a probelor cum este admisibilitatea. S-a demonstrat că ignorarea importanței acestei calități, în special sub aspect practic, are ca efect excluderea unei părți din probatoriu și, în consecință, este subminată temelia acuzării. În aceste condiții, trebuie menționat faptul că legea procesual-penală determină ca inadmisibile probele obținute cu încălcarea prevederilor normelor de procedură penală.

De cele mai multe ori, asemenea discuții apar la faza examinării cauzelor penale în judecată. La etapa urmăririi penale, aprecierea admisibilității probelor se decide de partea acuzării, deoarece anume ei îi revine responsabilitatea strângerii și fixării lor. Partea acuzării soluționează chestiunile referitoare la direcționarea ulterioară a cauzei penale: fie suspendarea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărire penală, încetarea procesului penal, fie transmiterea ei cu rechizitoriu în instanța de judecată.

Se argumentează că aprecierea admisibilității probelor se face și de către partea apărării, ceea ce constituie expresia dreptului acuzatului la apărare. Conform regulii generale, aprecierea probelor din punct de vedere al admisibilității lor se efectuează de către părți în temeiul propriei convingeri. Totodată, în cazul apariției anumitor dubii în privința obținerii și fixării probei, partea apărării își realizează dreptul său la înaintarea cererilor privind excluderea unor asemenea probe.

În raport cu probele administrate de apărător legislația procesual-penală nu impune procedee probatorii stabilite.

În procesul penal, probele trebuie să fie admisibile, pertinente, concludente și utile. Lipsa calității probei impune, fără echivoc, concluzia că datele căpătate nu constituie probe și urmează a fi recunoscute drept inadmisibile.

Apriori, datele administrate în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală corespund rigorilor de admisibilitate. Inadmisibilitatea probei trebuie dovedită. Sunt analizate pozițiile în raport cu admisibilitatea probelor administrate de apărător.

A fost abordată chestiunea asimetriei probelor, potrivit căreia sunt recunoscute ca inadmisibile doar probele, obținute cu încălcarea prevederilor legii, care pot fi puse la baza acuzării; dovedirea vinovăției este pusă în sarcina acuzării. Partea apărării este în drept atât să dovedească nevinovăția învinuitului, cât și să pună la îndoială probele în acuzare; învinuitul nu poartă răspundere pentru erorile organelor de urmărire penală sau ale procurorului, care au distrus, au discreditat probele în acuzare; în cazurile în care proba (care este, după conținut, una în apărare) a fost obținută cu încălcarea drepturilor procesuale ale învinuitului, ea poate fi recunoscută admisibilă la cererea apărării, deoarece circumstanțele de fapt ale ei doar îmbunătățesc situația învinuitului.

Concluziile generale și recomandările.

Urmare a demersului științific realizat, a fost soluționată problema științifică actuală de importanță majoră care constă în dreptul apărării de a propune și invoca probe în procesul penal din perspectiva principiului egalității armelor. Legislația procesual penală nu reglementează în mod expres regulile de admisibilitate a probelor, în cazul în care sunt descoperite și propuse de către apărare, iar în activitatea practică sunt întâlnite mai multe moduri de abordare, care sunt în mod diferit interpretate de către instanțele judecătorești. O asemenea situație creează riscul afectării principiului clarității și previzibilității legii din perspectiva preeminenței dreptului.

Studiul efectuat a generat soluționarea *problemei științifice importante în domeniul de cercetare* care include elaborarea instrumentariului de identificare a mijloacelor de realizare a drepturilor apărătorului în probatoriul penal, *fapt care a condus* la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul procedurii penale a condițiilor de admisibilitate a probelor prezentate de apărător în procesul penal, *în vederea optimizării* doctrinei procesual-penale în acest domeniu prin formularea și argumentarea propunerilor de *lege ferenda*.

Problema științifică importantă tratată în lucrare a fost dezvăluită prin **concluziile** formulate în baza ipotezei de cercetare, în special:

1. Administrarea probelor reprezintă activitatea prin care sunt strânse sau aduse în fața organului de urmărire penală și a instanței de judecată probele legale, pertinente, concludente și utile pentru stabilirea faptelor și împrejurărilor a căror existență sau inexistență trebuie constatată în vederea aflării adevărului în cauză (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).
2. Admisibilitatea în sens îngust presupune calitatea procesuală a probei. În sens larg, admisibilitatea reprezintă o instituție juridică – un sistem de norme legale, care reglementează ordinea de obținere, mecanismul de verificare a admisibilității, recunoașterea probelor ca inadmisibile și excluderea lor din probatoriu. Pentru ca o probă să fie admisibilă, ea trebuie să fie administrată de subiectul competent, prin mijlocul cuvenit, conform procedurii cuvenite, să nu fie obținută din altă probă, cu încălcarea procedurii, să conțină date a căror autenticitate poate fi verificată (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.).
3. Egalitatea părților apărării și acuzării în probatoriu – atât la urmărirea penală, cât și în cursul judecării – reprezintă elementul obligatoriu al formei contradictorie a procesului penal, care solicită un echilibru al mijloacelor prin care părțile își pot realiza scopul, context în care niciuna din ele nu are drepturi exclusive în privința strângerii și prezentării argumentelor în vederea justificării interesului procesual urmărit (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).
4. Apărătorul trebuie să-și folosească cu diligență și cu scop bine determinat toate drepturile procesuale, pentru descoperirea circumstanțelor ce înlătură sau diminuează răspunderea acuzatului. În fața apărătorului nu stă sarcina de a stabili circumstanțele reale ale cauzei, el fiind în drept de a selecta doar acea informație care îi este necesară pentru susținerea poziției apărării. Volumul, consecutivitatea și etapele prezentării probelor strânse de apărător urmează a fi determinate reieșind din tactica apărării în cauză, coordonată obligatoriu cu clientul. În final, apărătorul poate să nu divulge probele pe care le deține în folosul învinutului până la

ședința de judecată, rezervându-și dreptul de a nu le prezenta părții acuzării (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).

5. Avocatul este un subiect al probatoriului în cadrul fazei prejudiciare a procesului penal nu numai din rațiunea participării la acumularea și formarea probelor, dar și în virtutea faptului că el are dreptul de a le verifica și aprecia, în rezultat fiind stabilită poziția apărării, formulate cereri, depuse plângeri etc. (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).
6. În contextul modificărilor operate în *Legea cu privire la avocatură*, prin care a fost instituit dreptul avocatului de a efectua o investigație independentă, participarea apărătorului la strângerea probelor la faza urmăririi penale necesită o reglementare detaliată în Codul de procedură penală, cu stabilirea unui sistem de garanții, care ar asigura realizarea reală și efectivă a acestui drept. În aspect teoretic, după caracterul său, obiect, sarcini și scopuri, investigația apărătorului reprezintă o varietate a cercetărilor în cadrul procesului penal, ce se desfășoară până la trimiterea cauzei în judecată, având un caracter subsidiar și ajutător, în raport cu urmărirea penală. Investigația independentă a apărătorului este benefică urmăririi penale, pentru a-i asigura obiectul și scopul, prevăzute la art 252 C.proc.pen., în vederea „colectării probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată, în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia”. Din perspectiva art.6 par. 3 lit. d) CoEDO, se constată consolidarea instituției investigației avocatului sub două aspecte: participarea propriu-zisă a apărătorului la acțiunile procesuale efectuate de partea acuzării, inclusiv la audierea martorilor, și efectuarea independentă a acțiunilor procesuale de către apărător.

Forma de bază a finalizării cercetării realizate de avocat poate fi un act, denumit *concluziile apărării* (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).

7. Indiferent de modalitatea de manifestare a procedurii de investigație avocațială, legislația de procedură penală a RM în vigoare a acordat avocatului, în suportul realizării dreptului la apărare, posibilitatea de a se folosi de *toate mijloacele și metodele neinterzise de lege*. În legislația procesual penală nu există remedii, care ar avea ca scop contribuția la asigurarea efectivă unei egalități a armelor. Cu toate că art.100 alin.(2) C.proc.pen. prevede unele atribuții ale apărării în cadrul probatoriului penal, această normă rămâne a avea o natură declarativă, fără anumite garanții procesuale (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).

8. Completările operate în art. 53 din *Legea cu privire la avocatură* oferă avocatului drepturi suplimentare, în special: de a cita și a audia persoane; de a dispune efectuarea expertizelor extrajudiciare în calitate de ordonator; de a investiga teritoriile, localurile, bunurile, cu acordul și participarea proprietarului sau a reprezentantului acestuia; de a efectua alte acțiuni procedurale necesare pentru asigurarea asistenței juridice.

Datele de fapt, obținute de către apărător, în condițiile art. 100 alin. (2) C.proc.pen., de către organul de urmărire penală și procuror, urmează a fi anexate obligatoriu la materialele cauzei, dacă corespund criteriului pertinentei. (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.)

9. Abilitând apărătorul cu dreptul de a strânge probe, legiuitorul, pe de o parte, nu a detalizat ordinea procesuală de strângere a lor, iar pe de alta, nu a prevăzut garanții privind realizarea acestui drept. În consecință, strângerea probelor de către apărător are loc în condiții de înzestrare a părților apărării și acuzării cu împuterniciri și posibilități diferite. Cetățenii nu sunt obligați, au doar dreptul de a oferi informații apărătorului, dacă acceptă acest lucru. Dreptului apărătorului de a strânge și a prezenta obiecte și documente, care pot fi recunoscute în calitate de probe sau corpuri delictive, nu îi corespunde obligația unei anumite persoane de a i le pune la dispoziție în temeiul solicitării lui (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.).

10. În cursul procesului penal, apărătorul poate prezenta obiecte, documente și alte informații. Purtătorii de informații, care prezintă importanță pentru rezolvarea cauzei penale, sunt administrați prin procedeul ridicării de obiecte și documente. Apărătorul nu dispune de o astfel de competență legală. Prin urmare, la necesitate, apărătorul le va putea obține doar ca urmare a predării benevole, în baza liberului consimțământ al deținătorului. În acest scop, apărătorul poate să obțină o declarație scrisă de la proprietarul sau deținătorul obiectului, în conținutul căreia să se reflecte, pe lângă elementele obligatorii, când anume și în ce circumstanțe a devenit deținătorul obiectului, documentului sau a altor informații; caracteristicile lor distinctive, în legătură cu care binevoiește să-l transmită apărătorului și în ce scopuri; dacă predarea obiectului, documentului sau a altor informații a fost făcută voluntar și față de sine nu au fost aplicate măsuri de influență sau constrângere. La necesitate, semnătura proprietarului sau posesorului obiectului, al documentului sau al altor informații poate fi legalizată notarial. Faptul transmiterii obiectului, documentului sau a altor informații de către proprietar sau deținător către apărător poate avea loc în prezența a două persoane, care, eventual, prin semnătura lor, vor confirma caracterul benevol al acțiunii.

Dacă pentru primirea sau examinarea obiectului, documentului sau a altor informații vor fi necesare cunoștințe speciale, apărătorul, cu acordul clientului său, poate antrena un specialist, cu ajutorul căruia vor fi relevate urmele, particularitățile și caracteristicile distinctive. Parcursul și rezultatul transmiterii obiectului, documentului sau al altor informații poate fi reflectat suplimentar prin mijloace tehnice de fixare foto-, audio- sau video- (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.).

11. În conformitate cu art. 100, alin. 2, pct. 3) C.proc.pen., apărătorul admis în procesul penal este în drept, în interesul asistenței juridice, să solicite, cu consimțământul persoanei pe care o apără, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale. De obicei, la acesta se recurge când este necesar de a obține viziunea unei persoane competente asupra temeiniciei concluziilor expertizei efectuate în cauză, pe care apărarea le consideră ca fiind îndoielnice ori incomplete. În calitate de ordonator, apărătorul este în drept să dispună efectuarea expertizelor extrajudiciare (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.).
12. Elementele de fapt căpătate de apărător au cerințe de admisibilitate distincte față de probele acuzării, dacă le abordăm exclusiv din perspectiva respectării formei prevăzute la art.100 alin.(2) C.proc.pen. și fixării lor procesuale, deoarece lipsește mecanismul de obținere și fixare de către apărător a informațiilor căpătate, iar dispozițiile legale care reglementează probatoriul stabilesc doar că apărătorul este în drept să solicite și să prezinte obiecte, documente și informații, necesare pentru acordarea asistenței juridice, inclusiv să poarte convorbiri cu persoane fizice, dacă acestea sunt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege ș.a. Astfel, dacă procedura nu este reglementată, apărătorul este în drept să facă uz de orice mijloace și, dacă nu sunt reglementări privind mecanismul de administrare – nici nu este ce încălca (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 1.2.).

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* rezidă în investigarea detaliată și complexă a admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal, abordate în contextul general al criteriilor de admisibilitate a probelor, din perspectiva dreptului la un proces echitabil. Unei analize multiaspectuale sunt supuse drepturile pe care le are apărătorul cu ocazia participării în probatoriul penal și specificul lor de realizare la diferite faze ale procesului, accentuându-se că aceste prerogative sunt garantate doar la faza judecării. Concluziile la care ajunge autorul sunt bazate pe concepțiile doctrinare, pe practica judiciară și practica avocațială de acordare a asistenței juridice calificate în cauzele penale. Teza de doctorat conține propuneri cu o evidentă

noutate și originalitate științifică, în vederea îmbunătățirii cadrului de reglementare procesual-penală, prin care este asigurată valoarea datelor și a informațiilor căpătate de apărător cu ocazia participării în probatoriul penal. Autorul a fundamentat propunerile de *lege ferenda*, formulate în baza propriilor cercetări și concluzii teoretice, precum și propunerile în vederea îmbunătățirii activității procesual-penale. Pentru prima oară în Republica Moldova, au fost analizate conținutul și practica aplicării legislației procesual-penale cu privire la valoarea probelor prezentate de apărător în procesul penal. În teza de doctorat se conțin argumente pertinente în susținerea opiniilor cercetătorilor în domeniu, altele, dimpotrivă, au fost supuse dezbaterilor.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă și în faptul că au fost examinate aspectele teoretice și științifico-practice ale admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal. Examinarea aspectelor acestui subiect, deocamdată insuficient studiate, au permis formularea anumitor concluzii, care poartă, în mare parte, un caracter de noutate și originalitate substanțială și care sunt importante atât pentru dezvoltarea anumitor instituții procesual-penale, cât și pentru perfecționarea activității practice a organelor judiciare. În acest fel, cercetarea întreprinsă corespunde criteriilor de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului este formată din: a) normele prevăzute la art. 8, 17, 19, 24, 27, 68, 93-101, 115, 224 ș.a. din C.proc.pen. RM; b) normele relevante din Legea RM cu privire la avocatură; c) practica de urmărire penală și judiciară în materia admisibilității probelor prezentate de apărător; d) reglementările procesual penale din legislațiile unor state străine în materia contradictorialității și egalității armelor, a drepturilor apărătorului în probatoriu.

Baza științifică a studiului este formată din lucrările autorilor autohtoni, precum și ale celor din alte state. În cadrul tezei de doctorat au fost folosite date empirice din practica Procuraturii Anticorupție, PCCOCS, Procuratura mun. Chișinău, Judecătoria mun. Chișinău, Curtea de Apel Chișinău, Curtea Supremă de Justiție.

Semnificația teoretică a tezei constă în faptul că rezultatele obținute sunt pertinente sub aspect teoretic în latura identificării coraportului dintre funcția apărării și instituția admisibilității probelor în procesul penal; a admisibilității unor categorii de probe prezentate de apărător; aprecierea probelor prezentate de apărător în procesul penal. Subiectele investigate sunt expuse complex, cu reflectarea conținutului lor în aspect juridico-organizațional, teoretic și metodologic; teza de doctorat lărgeste și amplifică cunoștințele în știința procesului penal cu referire la admisibilitatea probelor prezentate de apărător, rezultate care pot fi utilizate în cercetările ulterioare în domeniu.

Valoarea practică a tezei este determinată de faptul că rezultatele cercetării sunt orientate spre perfecționarea legislației și a activității apărătorului în cauzele penale. Acestea pot fi utilizate în activitatea de cercetare științifică și în procesul didactic. Valoarea aplicativă a studiului se mai manifestă și prin faptul că: 1) propunerile autorului în vederea perfecționării Codului de procedură penală pot fi implementate în procesul de legiferare; 2) recomandările practice, argumentate în cadrul lucrării, pot fi utile avocaților, judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală, în vederea aplicării corecte și a uniformizării practicii judiciare; 3) conținutul tezei de doctorat poate fi utilizat de către studenți și corpul profesoral al instituțiilor de învățământ cu profil juridic în procesul de studiere-predare a temelor corespunzătoare la cursurile Drept procesual penal, Apărarea în cauzele penale, Avocatură etc.

Date privind aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice și concluziile de bază ale prezentei teze de doctorat au fost puse în discuție la ședințele Catedrei Drept procesual penal și Criminalistică, ulterior ale Departamentului Drept Procedural al Universității de Stat din Moldova. Rezultatele investigațiilor științifice au fost reflectate în 7 (șapte) publicații ale autorului în reviste de specialitate din țară și în rezumate ale comunicărilor prezentate la conferințele științifice naționale și internaționale. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul diferitor manifestări științifice și științifico-practice, au fost expuse în cadrul Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 10-11 noiembrie 2020) și la Conferința științifică internațională „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”, Bălți, 2020.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Limitele rezultatelor obținute se rezumă la: cercetarea subiectului admisibilității probelor prezentate de apărător în dreptul procesual penal comparat; analiza elongației istorice a instituirii admisibilității probelor prezentate de către apărător în procesul penal în spațiul românesc; analiza aprofundată a instituției „investigației independente” efectuate de către avocat și a perspectivelor implementării ei în cadrul procesului penal din RM.

Recomandări:

1. Completarea art. 68 alin.(1) C.proc.pen. cu pct.1¹⁾ având următorul text: *să desfășoare activități de investigare independentă.*
2. Completarea art. 93 C.proc.pen. cu un nou alin.(6): *Datele de fapt, obținute de către apărător, în condițiile art. 100 alin. (2) din prezentul cod, urmează a fi anexate*

obligatoriu la materialele cauzei de către ofițerul de urmărire penală și procuror, dacă ele corespund criteriului pertinentei.

3. Expunerea art. 100 alin. (2) C.proc.pen. în următoarea redacție: *În scopul administrării probelor, apărătorul admis în procesul penal, în modul prevăzut de prezentul cod, este în drept: 1) să solicite și să prezinte obiecte, documente și informații necesare pentru acordarea asistenței juridice, să citeze și să audieze persoane; 2) să solicite certificate, caracteristici și alte documente din diverse organe și instituții competente, în modul stabilit; 3) în interesul asistenței juridice, să solicite, cu consimțământul persoanei pe care o apără, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale, să dispună efectuarea expertizelor extrajudiciare în calitate de ordonator; 4) să investigheze teritoriile, localurile, bunurile, cu acordul și participarea proprietarului sau a reprezentantului acestuia, precum și să efectueze alte acțiuni procedurale necesare pentru asigurarea asistenței juridice.*
4. Completarea dispoziției de la art.115 C.proc.pen. cu alin.(6) în următoarea redacție: *Bănuitul, învinuitul și/sau apărătorul său, cu mijloace tehnice proprii, au dreptul să înregistreze audio sau video procesul de audiere.*
5. Completarea art. 244 C.proc.pen. cu alin. (1¹): *Refuzul procurorului de a administra probele invocate de apărător se contestă la judecătorul de instrucție, care, în cazul constatării temeiniciei plângerii, îl va obliga să efectueze acțiunile procesuale solicitate. Acțiunile procesuale se vor desfășura cu participarea obligatorie a apărătorului.*
6. Completarea art. 260 C.proc.pen. cu alin.(7) *Dacă acțiunea de urmărire penală a fost realizată la inițiativa apărătorului, acesta are dreptul de a întocmi în paralel un proces-verbal. La finalul efectuării acțiunii de urmărire penală, procesul-verbal întocmit de către apărător trebuie contrasemnat de persoana care a efectuat acțiunea de urmărire penală, pentru ca ulterior, în cursul examinării cauzei în judecată, apărătorul să-l poată folosi în calitate de mijloc de probă.*
7. Completarea Codului de procedură penală cu art. 261¹. *Procesul-verbal privind administrarea probelor de către apărător, având următorul conținut:*
(1) Procesul-verbal privind acțiunile realizate în condițiile art.100 alin.(2) din prezentul cod se întocmește de către apărător în timpul efectuării acțiunii sau imediat după terminarea ei.
(2) Procesul-verbal trebuie să cuprindă:

- 1) locul și data efectuării acțiunii;*
 - 2) de către cine și în ce temei;*
 - 3) cu participarea cui a avut loc acțiunea;*
 - 4) cine a efectuat audierea, după caz, examinarea;*
 - 5) descrierea amănunțită a faptelor constatate, rezultatele căpătate;*
 - 6) mențiunea privind efectuarea, în cadrul realizării acțiunii, a fotografierii, filmării, înregistrării audio, executarea mulajelor și tiparelor de urme, privind mijloacele tehnice utilizate la efectuarea acțiunii respective, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace, rezultatele obținute, precum și mențiunea că, înainte de a se utiliza mijloacele tehnice, despre aceasta li s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acțiunii;*
 - 7) ce anume a fost recepționat, mențiunea despre împachetare și sigilare.*
- (3) Procesul-verbal se citește tuturor persoanelor care au participat la efectuarea acțiunii, explicându-li-se, totodată, că au dreptul de a face obiecții, iar acestea urmează să fie consemnate în procesul-verbal.*
- (4) Fiecare pagină a procesului-verbal se semnează de către apărător, precum și de persoanele participante.*
- (5) La procesul-verbal se anexează obiectul, documentul sau alte informații; materialele foto-, audio- sau video-, fapt despre care se va consemna în înscrisul perfectat.*
- (6) La necesitate, semnătura proprietarului sau posesorului obiectului, documentului sau a altor informații, poate fi legalizată notarial.*

BIBLIOGRAFIA

1. Acordul de Asociere din 27.06.2014 între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al RM* nr.185-199/442 din 18.07.2014.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994; Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016.
3. DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. V. București: Ed. Academiei Române; ALL BECK, 2003. 431 p.
4. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022 [online] [citat 15.02.2022]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/massmedia/PNADO_III.pdf
5. Legea cu privire la avocatură nr. 1260-XV. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr. 126-127/1001 [online] [citat 15.02.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129643&lang=ro#
6. Legea nr.67 din 22.04.2021 pentru modificarea Legii nr. 1260/2002 cu privire la avocatură. În: *Monitorul Oficial* Nr. 146 art. 172, 14.04.2021.
7. NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București: Pro, 1997. 734 p. ISBN 973-97447-9-6.
8. VIZDOAGĂ, T., CEACHIR, A. Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.3(50), 2019, p.10.
9. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. I. București: Paideia, 1988, p. 188 ISBN973-9387-71-5.
10. БИТОКОВА, М.Х. *Право собирания доказательств защитником и его осуществление в уголовном судопроизводстве*: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2008. 27 p.
11. КУДРЯВЦЕВ, В.Л. Процессуальные проблемы доказывания в деятельности адвоката-защитника в уголовном судопроизводстве. В: *Журнал российского права*. 2005, nr. 6, pp. 44-50. ISSN 1605-6590.
12. КУДРЯВЦЕВ, В.Л. Право адвоката-защитника собирать доказательства по действующему законодательству. В: *Пробелы в российском законодательстве*. 2012, nr. 2, pp. 170-173. ISSN 2072-3164.
13. ЛАРИН, А. М. Защита прав человека в уголовном судопроизводстве. В: *Общая теория права*. / Отв. ред. Е. А. Лукашова. Москва, 1996, с.169.

14. МАРТЫНЧИК, Е. Г. *Развитие уголовно-процессуального законодательства*. Кишинев, 1977, с. 10
15. МАРТЫНЧИК, Е.Г. Адвокатское расследование в уголовном процессе. В: *Уголовное судопроизводство: теория и практика*. Под ред. Н. А. Колоколова. Москва: Юрайт, 2011, pp. 350-363. ISBN 978-5-9916-1207-4.
16. МАСЛОВ, И. Адвокатское расследование. В: *Законность*. 2004, пг. 10, pp. 34-38. ISSN 0869-4486.
17. МЕЛЬНИКОВ, В.Ю. Участие защитника в ходе досудебного производства. В: *Евразийская Адвокатура*. 2013, пг. 2, pp. 35-41. ISSN 2304-9839.
18. ПОПОВ, В.С. *Участие адвоката-защитника в процессе доказывания на стадии предварительного расследования и в суде первой инстанции*: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2005. 27 р.
19. РАГУЛИН, А.В. Проблемные вопросы реализации адвокатом-защитником права на собирание доказательств. В: *Актуальные вопросы криминалистического обеспечения уголовного судопроизводства*: Материалы Всерос. науч.-практ. конф., 24 ноября, 2009. Иркутск: Изд. БГУЭП, 2010, pp. 152-162. ISBN 978-5-7253-2196-8.
20. СТРОЙКОВА, А.С. Собирание доказательств защитником как средство обеспечения прав обвиняемого. В: *Юридическая практика*. 2004, пг. 3, pp. 16-19.
21. ТАРАСОВ, И.С. Адвокат как участник процесса доказывания в уголовном судопроизводстве. В: *Вестник Нижегородского Университета им. Н. И. Лобачевского*. 2014, пг. 3, pp. 230-234.
22. ФОМЕНКО, И.В., ПАЛИЕВА, О.Н. Правовые средства деятельности защитника в доказывании по уголовным делам. В: *Теория и практика общественного развития*. 2015, пг. 8, pp. 91-93. ISSN 1815-4964.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTORAT

1. T.VIZDOAGĂ, A. CEACHIR *Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori.* În: Revista Institutului Național al Justiției, NR. 3 (50), a.2019.ISSN 1857-2405. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/86187
2. CEACHIR *Solicitarea de către apărător a opiniei specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale.* În: Revista Institutului Național al Justiției, NR. 1(52), a.2020. ISSN 1857-2405.
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/102670
3. CEACHIR *Principiile deontologice ale activității apărătorului în procesul penal.* În: Revista Națională de Drept, NR. 7-9(225-227) pag.90. a.2019. ISSN 1811-0770.https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/93158
4. CEACHIR *Drepturile apărătorului în probatoriul penal.* În: Studia Universitatis Moldaviae, Nr.3(133). a.2020. ISSN 1814-3199/ ISSN 2345-1017.
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/105739
5. CEACHIR *Abordări conceptuale privind admisibilitatea probelor în procesul penal.* În: Revista Națională de Drept, NR.10-12(228-230) a.2019/ISSN 1811-0770.https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/101657
6. CEACHIR *Funcția apărării în procesul penal - între reglementări și realitate.* Conferința științifică Internațională „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”, a.2020, vol.II. Bălți, ISBN 978-9975-50-256-6.https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/120529
7. A. CEACHIR *Limitele participării apărătorului în cadrul probatoriului penal.* Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice. Studia Universitatis Moldaviae, USM. a.2018. ISBN 978-9975-142-50-2.CZU: 343.131 Conferința "Integrare prin cercetare și inovare" Chișinău, Moldova, 8-9 noiembrie 2018.
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/78874

ADNOTARE

CEACHIR Anatolie. „Admisibilitatea probelor prezentate de apărător în procesul penal”. Teză de doctor în drept la specialitatea științifică 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău, 2023.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 367 titluri, 197 pagini de text de bază. La tema tezei au fost publicate 7 (șapte) lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: apărător, apărare, probă, probatoriu, mijloc de probă, administrare, admisibilitate.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu complex al activității apărătorului în probatoriul penal și, în legătură cu aceasta, relevarea admisibilității probelor prezentate de apărător prin prisma instituției admisibilității probelor în procesul penal și optimizarea cadrului de reglementare din acest domeniu.

Obiectivele studiului vizează: cercetarea instituției apărării din perspectiva asigurării dreptului la un proces echitabil și demonstrarea rolului apărătorului în acest sens; abordarea conceptuală a noțiunii și a criteriilor de admisibilitate a probelor; analiza principiului liberei aprecieri a probelor; delimitarea aprecierii *admisibilității probelor* ca noțiune distinctă de conceptul de *liberă apreciere a probelor*; identificarea admisibilității probelor în sens larg și în sens îngust; analiza viziunilor doctrinare asupra aprecierii admisibilității probelor prezentate de apărător; relevarea datelor neadmise ca probe; aprecierea eficienței drepturilor apărătorului în probatoriul penal, prevăzute în actuala reglementare a Cpp; relevarea tacticii apărării pentru realizarea eficientă a drepturilor apărătorului potrivit art. 100 alin.(2) Cpp; cercetarea instituției investigației avocatului și a condițiilor de admisibilitate a datelor obținute; determinarea condițiilor de admisibilitate a obiectelor, documentelor și a informațiilor prezentate de apărător; descrierea propunerii și invocării probei cu martori de către apărător; cercetarea prevederilor legale referitoare la aplicarea cunoștințelor speciale de către apărător în vederea realizării apărării; formularea concluziilor și a propunerilor de *lege ferenda*.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că au fost examinate aspectele teoretice și științifico-practice ale admisibilității probelor prezentate de apărător în procesul penal. Examinarea aspectelor acestui subiect, deocamdată insuficient studiate, au permis formularea unor concluzii care poartă, în mare parte, un caracter de noutate și originalitate substanțială și care sunt importante atât pentru dezvoltarea anumitor instituții de drept procesual penal, cât și pentru perfecționarea activității practice a organelor judiciare. În acest fel, cercetarea întreprinsă corespunde criteriilor de noutate și originalitate științifică.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare rezidă în elaborarea instrumentariului de identificare a mijloacelor de realizare a drepturilor apărătorului în probatoriul penal, *fapt care a condus* la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul procedurii penale a condițiilor de admisibilitate a probelor prezentate de apărător în procesul penal, *în vederea optimizării* doctrinei procesual-penale în acest domeniu prin formularea și argumentarea propunerilor de *lege ferenda*.

Semnificația teoretică: Teza reprezintă una dintre puținele lucrări care ține în vizor analiza conținutului juridic al dreptului apărătorului de a acumula probe de pe poziția justificării necesității de asigurare a egalității părții apărării și părții acuzării în cadrul probatoriului și a recunoașterii acțiunilor efectuate de către apărător, în vederea strângerii probelor în calitate de activitate procesual-penală.

Valoarea aplicativă: Propunerile autorului vor fi utile pentru perfecționarea Codului de procedură penală; recomandările practice, argumentate în cadrul lucrării, pot fi de folos avocaților, judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală, în vederea aplicării corecte și a uniformizării practicii judiciare. Conținutul tezei de doctorat poate fi utilizat în procesul didactic, de formare inițială și continuă a specialiștilor în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au fost implementate în procesul științifico-didactic din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova.

АННОТАЦИЯ

ЧАКИР Анатолий. «Допустимость доказательств, представленных защитником в уголовном процессе». Докторская диссертация по научной специальности: 554.03 - Уголовно-процессуальное право. Кишинэу, 2023 г.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 367 наименований, 197 страниц основного текста. По теме диссертации опубликовано 7 (семь) научных работ.

Ключевые слова: защитник, защита, доказательства, доказывание, средства доказывания, собрание, допустимость.

Цель статьи: провести комплексное исследование деятельности защитника в области доказывания по уголовным делам и, в связи с этим, выявить допустимость доказательств, представленных защитой через призму института допустимости доказательств в уголовном процессе и оптимизировать нормативно-правовую базу в этой области.

Задачи исследования: исследование института защиты с точки зрения обеспечения права на справедливое судебное разбирательство и выявление роли защитника в этом отношении; концептуальный подход к определению понятия и критериев допустимости доказательств; анализ принципа свободной оценки доказательств; разграничение оценки допустимости доказательств как самостоятельного понятия от концепции свободной оценки доказательств; определение допустимости доказательств в широком и узком смысле; анализ доктринальных взглядов на оценку допустимости доказательств, представленных защитником; выявление недопустимых данных в качестве доказательств; оценка эффективности прав защитника в процессе доказывания, предусмотренных действующим УПК; выявление тактики защиты для эффективной реализации прав защитника предусмотренных в ст. 100 пункт (2) УПК; исследование института адвокатского расследования и условий допустимости полученных данных; определение условий допустимости представленных защитником предметов, документов и сведений; описание процесса запроса и использования показаний свидетелей в качестве доказательств со стороны защиты; исследование правовых норм, касающихся применения защитником специальных знаний для осуществления защиты; формулирование выводов и предложений *de legeferenda*.

Научная новизна и оригинальность состоит в том, что исследованы теоретические и научно-практические аспекты допустимости доказательств, представленных защитником в уголовном процессе. Изучение пока недостаточно исследованных аспектов этой темы позволило сформулировать определенные выводы, которые в большинстве своем несут новизну и существенную оригинальность, а также важны как для развития отдельных институтов уголовно-процессуального права, так и для улучшения практической деятельности судебных органов.

Полученные результаты, способствующие решению научной проблемы заключаются в разработке инструментария для выявления средств реализации прав защитника в области доказывания в уголовных делах, что привело к разъяснению для теоретиков и практиков условий допустимости доказательств, представленных защитником в уголовном процессе, с целью оптимизации уголовно-процессуальной доктрины в данной сфере путем формулирования и аргументирования предложений *de legeferenda*.

Теоретическая значимость: Диссертация является одной из немногих работ, посвященных анализу правового содержания права защитника на сбор доказательств с позиции обоснования необходимости обеспечения равенства сторон защиты и обвинения в области доказывания и признания действий защитника по сбору доказательств, как уголовно-процессуальной деятельности.

Практическая значимость: Предложения автора будут полезны для усовершенствования Уголовно-процессуального кодекса; практические рекомендации, изложенные в работе, могут быть полезны адвокатам, судьям, прокурорам и офицерам по уголовному преследованию для правильного применения и придания единообразия судебной практике; содержание работы может быть использовано в учебном процессе, в начальной и непрерывной подготовке специалистов в данной области.

Внедрение научных результатов. Научные результаты докторской диссертации были внедрены в научно-дидактический процесс на юридическом факультете Государственного Университета Молдовы.

ANNOTATION

CHAKIR Anatoly – „Admissibility of evidence presented by defence counsel in criminal proceedings”. Doctoral dissertation in scientific specialty: 554.03 - Criminal procedural law. Chisinau, 2023.

Structure of the thesis: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 367 titles, 197 pages of the main text 7 (seven) scientific papers have been published on the subject of the thesis.

Keywords: counsel, defence, evidence, proving, collection, admissibility.

Purpose of the article: to conduct a comprehensive study of the activities of the defence counsel in the area of criminal evidence and, in this connection, to determine the admissibility of evidence submitted by the defence, through the institution of the admissibility of evidence in criminal proceedings and the optimization of the legal framework in this area.

Objectives of the study: to study the institution of the defence from the perspective of the right to a fair trial and to identify the role of the defence in this regard; to take a conceptual approach to the definition of the concept and criteria for admissibility of evidence; analysis of the principle of free evaluation of evidence; separation of the assessment of admissibility of evidence as a separate concept from the concept of free evaluation of evidence; determination of the admissibility of evidence in a broad and narrow sense; analysis of doctrinal views on the assessment of the admissibility of evidence submitted by counsel; identification of inadmissible data as evidence; evaluation of the effectiveness of the rights of defence counsel in the evidentiary process under the current Code of Criminal Procedure; identification of defence tactics for the effective exercise of the rights of defence counsel as provided for in art. 100 par. (2) of the Code of Criminal Procedure; to study the institution of legal investigation and of the conditions for the admissibility of the data obtained; determination of the conditions for the admissibility of the objects, documents and information submitted by the defence counsel; a description of the process of requesting and using witness statements as evidence for the defence; to study the legal provisions relating to the use by the defence counsel of special knowledge for the defence; to formulate conclusions and proposals *de lege ferenda*.

Scientific novelty and originality: the theoretical and practical aspects of the admissibility of evidence presented by a defence counsel in criminal proceedings have been examined. The study of the insufficiently researched aspects of the topic has enabled the doctoral candidate to draw certain conclusions, which are mostly new and highly original, and are also important for the development of individual institutions of criminal procedure, and to improve judicial practices. Thus, the study meets the criteria of novelty and scientific originality.

The results obtained, which contribute to the solution of the scientific problem: consist in the development of a tool for the identification of means of exercising the rights of defence counsel in the field of evidence in criminal cases, which has led to the clarification for theorists and practitioners of the conditions for the admissibility of evidence, submitted by the defence counsel in criminal proceedings and, in that connection, the optimization of the doctrine of criminal procedure in that area, which determined the formulation and reasoning of the proposals *de lege ferenda*.

Theoretical significance: the thesis is one of the few works examining the legal content of the right of defence counsel to collect evidence on the basis of the need to ensure equality between the defence and the prosecution in the evidence field and recognition of the defence counsel's evidence-gathering activities as criminal proceedings.

Practical significance: the author's proposals will be useful for the improvement of the Code of Criminal Procedure; the practical recommendations set out in the work may be useful to lawyers, judges, prosecutors and criminal investigation officers in order to ensure the correct application and uniformity of jurisprudence, the content of the doctoral thesis can be used in the teaching process, initial and continuing training of specialists in this field.

Implementation of scientific results. The scientific results of the doctoral dissertation were introduced into the scientific and didactic process at the Law Faculty of the State University of Moldova.

CEACHIR Anatolie
ADMISIBILITATEA PROBELOR PREZENTATE DE APĂRĂTOR
ÎN PROCESUL PENAL
Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar:
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar:.

Formatul 60×84 ¹/₁₆
Tirajul 50 ex.
Comanda nr..

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009

